

Suomalais-venäläisistä kulttuurisuhteista

EINO KARHU *Finljandskaja literatura i Rossija 1800—1850*. Pod redaksiej V. V. Pohlebkina i I. I. Käiväräinena. Tallinn 1962. 343 s. (Tartu riiklik ülikool, »Skandinaavia kogumik»). Referaatit viroksi, suomeksi ja ruotsiksi; *S a m a Finljandskaja literatura i Rossija 1850—1900*. Moskva—Leningrad 1964. 281 s. (Akademia Nauk SSSR. Petrozavodski institut jazyka, literatury i istorii).

Nuoren neuvostoliittolaisen tutkijan Eino Karhun molemmat teokset käsittelevät Suomen kirjallisuutta viime vuosisadalla. Yhteensä sivuja kertyy seitsemättä sataa, ja suuri osa niistä on omistettu venäläis-suomalaisten kirjallisten suhteiden selvittämiseksi. Kun kyseessä on venäjänkieliselle lukijakunnalle tarkoitettu teos, tämä on tietysti määrännyt suunnan aihetta käsiteltäessä. Aikaisemmin vain muutamat lyhyenpuoleiset tutkielmat (esim. Kasimir Leinon »Literatura» -artikkeli Protopovin Suomikirjassa ja V. Tarkiaisen tutkimus Suomen kirjallisuudesta Brjusovin ja Gorkin antologiassa 1917) ovat tarjonneet venäläiselle lukijakunnalle mahdollisuuden tutustua kirjallisuutemme vaiheisiin. Karhun laaja tutkimus on hyvin tarpeellinen nykyaikana, jolloin tähdenne-tään kulttuurivaihdon merkitystä.

Ensi alkuun voi sanoa Karhun työsään onnistuneen, jos hänen omaksumastaan näkökulmasta kirjoja tarkastellaan. Mielenkiintoa teos kieltämättä herättää. Näyttää siltä, että tekijällä on ollut käytettävissään kirjallisuushistoriallista ym. aineistoa niukasti, mutta kuitenkin tärkeimmät teokset hän on

tunnollisesti lukenut. Puutteellisinta on ollut aikakauslehtien käyttö, mikä on valitettavaa, sillä juuri niistä olisi saanut paljon lisiä. Toisaalta on todettavissa, että vanhinta sanomalehdistöä hän on käyttänyt jopa yllättävän paljon.

Pari sataa vuotta sitten Venäjää Suomessa tunnettiin vähän, varsinkin naapurimaan henkinen kulttuuri oli miltei täysin vieras. Karhu mainitsee jopa Gananderin julkaiseman Wenäjän Naima-Wijsun (1787). Saattaisi kukaties lisätä, että varhaisin viittaus venäläiseen taiderunouteen sisältyy turkulaiseen sanomalehteen 1783 (Tidningar - - - i Åbo, Sumarokovin 9. satiiri: Neuvo pojalle). Eräitä lisiä olisi ollut saatavissa tutkielmasta »Venäläisen sivistyksen harrastuksen ensi vaiheita maassamme» (Valvoja 1952).

Karhun edellinen teos on lähinnä kirjallisuushistoriallinen, mutta sille antaa väriä poliittinen asennoituminen. Kirjoittaja tuo esille mm. talonpoikien valistamisen ja köyhän kansan tarpeet. Johtotähteenä seuraten tekijä tarkastelee Gottlundin toimintaa ja elämänvaiheita (esim. Pietarin-matkaa 1824) sekä mainitsee venäläisten kirjailijoiden tuot-

teiden suomennosyritykset hänen lehdisään. Arwidssonin merkitystä tähdennetään, ja tietysti ennen kaikkea J. Grotin osuus varhaisimmassa kulttuurivaihdossa on perinpohjiin kuvattu. Tutustumme eräisiin kirjeenotteihin (esim. Gottlund Grotille) sekä muihin arkistolähteisiin (sensuuriasetuksen yhteydessä), joita säilytetään Leningradin tiedeakatemian arkistossa.

Jatkoteoksessa (vuodet 1850—1900) ovat poliittiset äänenpainot vielä voimakkaammat. Nimenomaan valtiollinen historia on entistä selvemmin etualalla. Mielenkiintoa vaille ei ole selvitys uusien aatteiden leviämisestä suomalaisten ja venäläisten yhteiskunnallisten taistelijoiden keskuuteen, eräät Tukholman suomalaisten poliittiset mielipiteet ja venäläisen vallankumoustoiminnan valmisteluhankkeet, Suomessa taas esim. Daniel Hjortin esittäminen, Oksasen ja Suonion runous, laaja (n. 40 sivua) Kiven kirjallisen työn kuvailu, Kramsun omalaatuinen runous, 1880- ja 1890-luvun henkisen elämän piirteet, venäläisen kirjallisuuden ruotsintaminen ja suomentaminen, jotkut kirjallisuutta koskevat kirjoitelmat ym.

Näin suureen kuvaukseen ja monipuoliseen tutkimukseen voisi tehdä monenlaisia reunahuomautuksia, mutta se ei liene tarpeen, sillä kulttuuriasioita tar-

kastellaan Neuvostoliitossa toisin kuin täällä. Kuitenkin saattaisi kysyä, miksi tekijä käyttää kaupunginnimeä *Abo*, kun *Turku* on vakiintunut ulkomaiseen käyttöön, myös Nyky-Venäjällä. Voisi myös tässä mainita, että Bulganista on meillä kirjoitettu (Entisaikojen Helsinki 4/1942), Belinskistä myös (S. kirjall. vuosik. 1948), samoin Žukovskista, Helsingin yliopiston kunniatohtorista, niin ikään Finski Västnikistä (Valvoja 1953), suomalaisten stipendiaattien opintomatkoista Venäjälle. Jo Gogolin eläessä ilmestyi 1850 Helsingissä Lundahlin tekemä ruotsinno *»Mirgorod»* jne.

Eino Karhu on joka tapauksessa tehnyt palveluksen meikäläiselle sivistyselämälle julkaistessaan teoksensa. Kun tiedetään hänen venäjäntäneen 1949 Väinö Katajan Kruununtorpparin ja 1951 Kiven Seitsemän veljestä, voi ennakolta sanoa teosten venäjänkielisen asun olevan erinomainen. Hänen käsityksensä ajan elämästä on vakuuttava, tyyli asiallinen ja kaunokirjallisuuden selostus selvää ja yksityiskohtaista. Suurimpana puutteena pitäisin sitä, että nimihakemisto on jäänyt laatimatta; nykyvenäläisissä teoksissa sitä useimmiten ei ole tapana kirjoittaakaan. Karhun teoksilla on merkitystä meikäläisellekin sivistyshistorialliselle tutkimukselle.

SULO HALTSONEN